

Izhaja drugo soboto
vsakega mesca
Uredništvo in upravn.:
Dunaj XVI/2,
Neulerchenfelderstrasse 21.
Inserati se sprejemajo
in poceni zaračunajo.
Rokopisi se ne vračajo.

GLASNIK

Naročnina:

Za Avstrijo celo leto K 1.50
Za inozemstvo „ „ K 2.—
Posamezne številke h 10.
Odpriete reklamacije so
poštne proste.
Poštno-hran. konto: 88.153.

Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze.

Št. 3.

Ljubljana, dne 5. marca 1910.

III. leto

Poročilo o delovanju vodstva Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze leto 1909.

Nekoliko bolje kakor minulo leto je izpadlo leto 1909. za tobačno delavstvo. Vsestransko to seveda ne velja, ker tudi leto 1909. ni izpolnilo veliko nad tobačnega delavstva. Ne glede na to je pa le doneslo tobačnemu delavstvu celo vrsto uspehov, česar delavstvo ne bo podcenjevalo. Seveda dosednji uspehi ne morejo v polni meri izpolniti upravičenih delavskih želja, ker če tudi kakor reforma na prvi pogled izgleda še tako lepo, že dobe kako odredbo, ki dobro omejuje in zato postane vsaka, če tudi najpotrebnejša reforma večinoma neuspešna in zato manj vredna. Koliko časa bo še trajalo, da spuste na mero dajnih mestih to razvado, je težko reči.

Povišanje plač.

V proračunu pr. l. 1909 je v ta namen proračunanih 1.530.000 kron, vsota, ki je [v primeri s prejšnjimi leti visoka. Ampak, če se ta visoka vsota razcepi v toliko delov, v kolikor se mora pri tobačnem delavstvu, ne preostane veliko. Med 39.000 vseh in 52 tednov razdeljeno, pa ostanejo le mali zneski. Če pa še računamo na to, da je veliko delavskih kategorij po tobačnih tvornicah v svoji plači zelo zaostalo in upravičeno zahtevajo, naj se jim zravnajo plače, je razumno, da vsota 1 in pol kron ne more nikogar vzadovoljiti in da je bilo veliko oseb od izboljšanja plač sploh izključenih, umevno je, da so druge kategorije upravičeno tožile zaradi prenizkega povišanja plač glede na nečuvno podraženje življenjskih potrebščin, ki bo še bolj napredovalo. Nikakor pa ne zanikavamo, da je povišanje plač nekoliko bolje zdaj, kakor je bilo to prej, kakor tudi ne, da ima organizacija v prvi vrsti zaslugo na izboljšavanju plač.

Poleg povišanja plač moramo tudi omenjati napredek, ker se je podelila tedenska plača prejemalkam po enoletnem službovanju in za moški „Allgemein“ po petih letih. Tudi to pomenja važen korak napredka.

Velike važnosti za skupno delavstvo je tudi dovolitev.

poletnega dopusta

in dopusta porodnicam. Poletni dopust se dovoljuje od desetih službenih let do dvajset let po tri dni, pri nad 20 letnem službovanju po 6 dni tako, da se dobi plača. Poletni dopust je osobito za to važen, ker se priznava načelo vpravičenosti odpočilnega dopusta. Seveda, sedanji dopust tako glede na dobo kakor tudi zato, ker se omejuje na tiste, ki delajo že deset let, ni še tak, kakršen bi moral biti, a posrečilo se še bo izboljšanje. Porodniški dopust ustreza nujni potrebi, a glavno ravnateljstvo, je z odlokom, da mora potrebo dopusta konstatovati zdravnik, učinek te dobromišljene reforme popolnoma vničilo. Dokler ne dobe porodniškega dopusta vse porodnice brez izjeme in v polnem obsegu, toliko časa obstoja vsa reforma zgolj na popirju.

V varstvo dojenčkov

se mora zaznamovati napredek, ker se je potreba zavetišč za dojenčke načeloma priznala. V tahavski in hajnburski tvornici zavetišč dojenčkov že uspešno poslujeta. Želeti je, da jih kmalu ustanove tudi po ostalih tvornicah.

Proti jetiki.

Za zdravljenje jetike se je zvišal prispevek od 30.000 na 40.000 kron. Nasproti tej vsoti se mora naglašati, da primanjkuje po zdraviliščih prostora, vsled česar trpi tudi tobačno delavstvo. Z ozirom na bolniške zavode se je dosegel uspeh, ker je glavno ravnateljstvo prevzelo plače za zdravnike in tako vsaj deloma razbremenilo bolniške zavode.

Novi delovni načini

so igrali veliko vlogo. Pri cigaretah je naložila uvedba egiptovske metode delavkam precej več dela. Stremljenje delavk, da bi se previsoko delo znižalo, je delo socialnih demokratov preprečilo, ki so zahrbtno nastopali, ker jim je rekel njihov načelnik, da višje delo prav lahko izvrše. In tiste delavke, ki so še prejšnji

dan izjavljale, da višine ne morejo izdelati, so prihodnji dan izjavljale, da so pripravljene napraviti toliko, kolikor se je zahtevalo.

Vpeljava »nemške« delovne metode pri izdelovanju smodk ni delavkam ničesar olajšala, pač pa donesla dobiček tobačni režiji. Tudi pri skladanju cigaret (Cigarettenverpackung) se je uvedla izprememba, ki je naložila delavstvu precej več dela, dobiček pa prinesla glavnemu ravnateljstvu. »Sport«-cigarete, ki so se prej zlagale v zavoje po 50 komadov, se zdaj zlagajo v zavoje po 100 kosov. Poleg prihranitve materiala ima tobačna režija tudi dobiček, ker se več naredi.

Z ozirom na izpremembo v osebi glavnega ravnateljstva je zavzelo delavstvo stališče, da čaka, kako bo novi glavni ravnatelj postopal; ker se ne zna, kako bo nastopal pl. Scheuchenstuel nasproti delavskim zahtevam. Prosto sobotno popoldne in končna regulacija penzij sta se izvedli že pod uradovanjem pl. Scheuchenstuela.

Kakor vsako leto, so se tudi letos glavnemu ravnateljstvu izporočile delavske želje v obsežni

spomenici.

Izdelana je bila meseca avgusta, izročila se je pa glavnemu ravnateljstvu še-le 20. septembra, ker se glavni ravnatelj ni nahajal na Dunaju.

Že prej je pa

v proračunskem odseku

zastopal delavske zahteve posl. Gostinčar, naš časten član, ki je z »Zvezinim« vodstvom v neprestani zvezi.

Sobotno prosto popoldne.

Glavno ravnateljstvo je že prej izjavilo, da je pripravljeno dovoliti delavstvu prosto sobotno popoldne, ne da bi zvišalo delovno dobo. Njen odpor so še ojačevale spletke delodajalskih organizacij, ki so protestirale ne le zgolj proti prostemu popoldnevu, marveč tudi proti temu, da bi se sobotne popoldanske delovne ure namestile ob drugih delavnikih. Trajno pa se ta protest ni mogel držati.

Po nekaterih krajih je delavstvo sprejelo ponudbo glavnega ravnateljstva. Večina delavstva je pa pravilno sodila, da če sprejme ponudbo glavnega ravnateljstva, se s tem tudi odpove znižanju tedenske delovne dobe. Le malo tvornic, med njimi nekatere s socialno-demokratsko večino, je sprejelo ponudbo glavnega ravnateljstva. Koncem leta 1909. se je znižala tedenska delovna doba na 51 ur in se uvedlo prosto sobotno popoldne. Skrajšanje je imelo mnogo trdot, ki se, kakor upamo, kmalu odpravijo.

Končna ureditev pokojnin

je bilo pač najperečejše vprašanje zadnjih let. Začasno stanje pokojnin je trajalo od

Dohodki in stroški krajnih skupin l. 1909.

Krajna skupina	Dohodki				Stroški								Centrali odposlano v gotovini	
	vpisnine		tedenski prispevki		bolnišćine		porod- nišćine		mrtvaščine		Odstotki krajnim skupinam			
K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	
Bavč.	26	80	2535	12	1236	70	150	—	20	—	253	42	901	80
Fürstenfeld	31	60	2366	88	959	88	55	—	—	—	236	68	1146	92
Hajnburg	35	60	5430	—	3182	11	480	—	40	—	542	10	1221	39
Halajn	4	—	800	16	242	55	80	—	—	—	78	01	403	60
Celovec	6	—	1109	28	577	64	30	—	—	—	110	94	396	70
Ljubljana	75	60	11069	28	4891	70	1127	12	40	—	1101	74	3984	32
Landskron	8	40	592	32	110	—	—	—	—	—	59	23	431	49
Linc	20	—	3082	32	1502	40	142	88	—	—	306	13	1150	91
Novi Jičín	13	20	2038	0	643	64	100	—	10	—	203	79	1093	85
Ottakring	21	60	5324	40	3096	28	310	—	160	—	532	40	1247	32
Rennweg	2	80	922	08	351	84	70	—	50	—	92	05	360	99
Rovigno	165	60	3540	—	—	—	—	—	—	—	321	—	3384	60
Sacco	71	60	12416	88	7996	56	1027	46	80	—	1221	03	2163	43
Švac	10	80	9224	88	5557	48	903	53	150	—	916	44	1708	23
Sternberg	10	40	1737	60	822	64	120	—	—	—	145	32	660	4
Cvitava	9	60	3309	12	976	—	180	—	—	—	330	89	1831	83
Skupaj	513	60	65498	40	32147	42	4775	99	550	—	6451	17	22087	42

Tobačno delavstvo! na nedeljske shode ob 10 v S.K.S.Z. Shod vsako nedeljo.

leta 1907. Vedno in vedno se je zahtevala končna ureditev. Kljub provizorični reformi koncem leta 1906., ki je pa odstranila le največje nedostatke, takratna določila niso zadostovala, tako ne glede na višino rent, kakor tudi ne z ozirom na to, ker ni bilo nič preskrbljenega za svoje. V nov položaj je prišla vsa zadeva, ko se je predložila v zbornici predloga o socialnem zavarovanju. Če se je prej sklicavalo glavno ravnateljstvo na to, da mora počakati zakonitev splošne starostne in invalidne preskrbe, smo se mi sklicevali, da to ni več potrebno, ker so že znana določila bodočega socialnega zavarovanja in da zato glavnemu ravnateljstvu ni treba čakati na to, da postane socialno zavarovanje postava.

Zvezino vodstvo je zato tudi večkrat v minulem letu nastopilo, da pospeši reformo. Dne 7. januarja se je podala Zvezina deputacija v finančno ministrstvo k poročevalcu te zadeve dvornemu svetniku Miloti. Nato je o tej zadevi govoril s poročevalcem tudi posl. Anderle in naglašal nujno potrebo penzijske reforme. Dne 4. junija se je zaradi končne ureditve pokojnin podala deputacija k glavnemu ravnateljstvu, ki je naglašala potrebo, da se kmalu uvede reforma pokojnin. Pri obeh deputacijah je bilo poleg članov načelstva tudi več starejših delavk.

Dne 22. oktobra so vložili poslanci Kunschak, Anderle in Franc Fuchs zopet interpelacijo, v kateri se zahteva končna ureditev pokojnin. Nekaj tednov pozneje smo obvestili delavstvo, da se reforma uveljavi 1. januarja 1910., o Božiču smo delavstvo obvestili o vsebini pokojninske reforme. Žal, da so osebe, ki so bile vpojojene pred 1. januarjem 1910., izključene iz reforme, a upamo, da je le vprašanje časa, ko postanejo deležne te reforme.

Važno akcijo je uvedla naša zveza z ozirom na

stanovanjsko vprašanje

po vprašalnih polah. Pomanjkanje stanovanj čuti vse delavstvo. Odpomoč v znatni meri se dozda ni dosegla. Zato, da se doseže odpomoč, se je poizvedovalo. Uspeh bomo objavili. Posegli smo tudi po samopomoči in ustanovili stanovanjsko in stavbno zadrugo. Glavno ravnateljstvo je na vprašanje odgovorilo, da pod gotovimi pogoji dá vsako leto zadrugi letno

podporo. Pri ustanovitvi so pa nastale velike težave. Pomoč je pa nujno potrebna.

Kratko pred letnim zaključkom se je pripetil slučaj

dr. Tauber — Mandlik

v Cvitavi, ki jasno kaže važnost organizacije. Tvorniški zdravnik dr. Tauber je med ordinacijo dejansko razžalil neko delavko. — Že dolgo zadržana jeza delavstva je izbruhnila. Delavstvo je imelo dovolj povoda, da je bilo z dr. Tauberjem nezadovoljno. Tvorniški zdravnik, ki se je doslej skliceval, da je odgovoren zgolj generalni direkciji in da mu ne more ničesar storiti ne tvorniško vodstvo, ne delavstvo in ne bolniški odbor, je moral izpoznati, da se je zmotil, ker mu je glavno ravnateljstvo odreklo ordinacije do preklica, kar je znaten uspeh organizacije. Na našo zahtevo se je uvedla proti tvorniškemu zdravniku disciplinarna preiskava, ki je pokazala, da delavske pritožbe niso bile neupravičene. Socialni demokrati, ki so prvotno zahtevali takojšen zdravnikov odpust, so mu hoteli čez dva dni iz človekoljubnosti popolnoma odpustiti, a delavstvo jim ni nasedlo. Delavstvo naj se zahvali naši krajni skupini, da v zadevi ni bilo končno še poraženo.

Stroj.

V bodočnosti bo velikega pomena vprašanje o pomnožitvi strojev. Kako bodo učinkovali stroji za pupe, vidimo na cigaretnih strojih. Ročno delo pri cigaretah — če izvzamemo specialitete — umira, dasi neprimerno visoko narašča konzum. Pri fabrikaciji cigar ne moremo računati s takim napredkom konzuma. Važnost tega vprašanja je velikanska in se mora s tem vprašanjem baviti letošnja skupščina.

Poročilo o »Zvezi«

nam podaj precej lepo sliko, dasi bi bilo lahko marsikaj boljše, da bi bili popolnoma zadovoljni, le z zadovoljstvom lahko belježimo, da smo povsod napredovali. Število članov se je pomnožilo za 866, dohodki so se pomnožili za okroglo 15.000 kron, izdatki tudi za okroglo 15.000 kron, premoženje centrale se je pomnožilo za okroglo 7000 kron.

Izprememba članov.

Število članov 1. januarja 1909	4675
Pristopilo	1284
Skupaj	5959
Izstopilo je	376
Umrlo	39
V penziji (za mrtvaščino predznamovani)	3 418
Ostane	5541
Članov	5180
Članov	361
Skupaj	5541

V tobačnih tvornicah je bilo vpisanih koncem decembra l. 1908 38 414 oseb; v krščanski tobačni delavski organizaciji je toraj organiziranih 14·4 % vsega tobačnega delavstva.

Poročilo o blagajniškem poslovanju.

Dohodki:

Saldo s 1. januarjem 1909	K 14 229 92
272 910 tedenskih prispevkov a 24 v	65.498·40
1284 vpisnin a 40 v	513 60
Obresti	577·32
Strokovni listi	243·70
Razno	202·53

Skupna vsota K 81.265 47

Izdatki

za podpore:

Bolniščina	K 32.147·42
Porodniščina	4.775 99
Mrtvaščina	550—
Izredne podpore	25—
Pravno varstvo	10— K 37·508·41

Za izobrazbo:

Strokovni listi	K 6788·52
Poučni tečajji, knjižnica itd.	627·66 " 7.416·18

Za upravo:

a) stvarna	K 2076·61
b) osebna	3737·28 " 5.813·89

Za druge namene:

Procenti krajnim skupinam	K 6451·17
Agitacija	1185·82
Delegacije, seje	530·87
Strokovna komisija	763·11
Razno	198·22 " 9.129·19
Vrednostni papirji	2 906·94

Skupna vsota K 62.774·61

Saldo dne 31. decembra 1909	18.490 86
	K 81.265·47

Čisti dohodki so znašali	K 67.035·55
Skupni stroški	62.774·61

Prebitek K 4.260·94

Nominalna vrednost vrednostnih papirjev	3 000—
Čisto premoženje se je pomnožilo za	K 7·260·94
Lanski saldo	14·229·92

Čisto premoženje osrednje blagajne 31. decembra 1909	K 21.490·86
--	-------------

Premoženjski izkaz.

Aktiva:

V blagajni	K 237·45
Dunajska osrednja hranilnica	10.819·56
" komunal. (17. okraj)	4.927·97
Poštna hranilnica	1.364·97
"Länderbank"	1.030— K 18.379 95
Vrednostni papirji	3.000—
Pisarniška vrednost	1.746—
Obresti	395·12
Blagajniška gotovina krajnih skupin	7 152·80
Vsota	K 30.673·87

Pasiva:

Neplačani računi	K 430—
Kurzna izguba	" 114—
Na dobro krajne skupine Ljubljana	" 100—
Vsota	K 644—
Aktiva	K 30.673·87
Pasiva	644—
Čisto Zvezino premoženje	K 30.029 87

V odstotkih znašajo izdatki centrale:

Podpore	59·8 odstot.
Izobrazba	11·9 "
Uprava	9·3 "
Odstotki krajnim skupinam	10·2 "
Delegacije, seje	0·8 "
Agitacija	1·9 "
Strokovna komisija	1·2 "
Razni izdatki	4·9 "
	100 0 odstot.

Od dohodkov odpade:

Podpore	55·9 odstot.
Izobraževanje	11·0 "
Uprava	8·7 "
Odstotki krajnim skupinam	9·6 "
Delegacije, seje	0·8 "
Agitacija	1·8 "
Strokovna komisija	1·1 "
Razni izdatki	0·3 "
Pomnožitev premoženja	10·8 "
	100·0 odstot.

Na vsakega člana odpade na:

Podpore	K 6·77
Izobrazbo	" 1·34
Upravnih stroškov	" 1·04
Drugih izdatkih	" 1·65
	K 10 80

Vsak član prispeva za:

Podpore	13·7 v
Izobrazbo	2·7 "
Upravo	2·1 "
Odstotki krajnim skupinam	2·3 "
Agitacija	0·4 "
Druge izdatke	0·3 "
Pomnožitev premoženja	2·5 "
	24 0 h

Vseh strokovnih listov se je tiskalo:

"Fachblatt der Tabakarbeiter"	123.400 izvodov
"Glasnik"	12.100 "
"La squilla"	70.148 "
"Bodoucnost"	325 "
Skupaj	205.973 izvodov

Račun strokovnih listov znaša:

Dohodki:

Naročnina in prodaja na drobno	K 93·70
Inserati	150—
Iz Zvezine blagajne	" 6 544·82
	K 6.788·52

Izdatki:

"Fachblatt der Tabakarbeiter"	
Tisk	K 3.377·70
Ekspedicija	440·42
Razno	144·61 K 3.962·73
Odnos	K 3.962·73

	Prenos . . .	K 3.062.73	
„Glasnik“			
Redakcija	K 260.—		
Tisk	1.351.16	K 1.611.16	
„La squilla“			
Naročnina		K 1.200.—	
„Bodoucnost“			
Naročnina		K 14.63	
		K 6.788.52	

Splošno je »Zveza« v minulem letu povoljno napredovala, dasi število članov ni tako poskočilo, kakor leta 1907. in 1908. Upamo, da se to popravi bodoče leto.

Največ odpade pri povišanih izdatkih na podpore. Bolnišchine se je več izplačalo 7515 K 45 vin., porodnišchine 1768 K 70 vin., mrtvašchine 400 K, več se je izplačalo na podporah 9808 K 52 vin. Tudi za strokovna glasila, knjige itd. se je izplačalo za 3441 K 3 vin. več.

Sledeča razpredelnica kaže razvoj »Zveze«:

Leto	Število krajnih skupin	Število članov	Dohodki	Stroški	Premoženje
1904	1	330	4.543.65	2.418.38	2.125.27
1905	2	639	5.401.91	3.987.18	3.050.84
1906	9	1901	13.901.10	10.845.23	5.625.27
1907	14	3310	31.955.80	26.050.13	10.411.75
1908	15	4675	51.943.85	45.134.56	21.411.44
1909	16	5541	67.035.55	59.867.67	30.029.87

Z ozirom na svojo važnost v krščanski avstrijski strokovni organizaciji je bila zastopana »Zveza« na I. kongresu avstrijskih strokovnih društev z osmimi delegati. Na občni zbor »Zveze krščanskih tobačnih delavcev in delavk v Nemčiji« je bil odposlan tov. Ullreich.

Dva člana »Zveze« sta se udeležila socialne delavske šole na Dunaju.

Volitve v bolniške odbore

so bile večinoma povoljne za nas. Osvojili smo si na novo bolniške odbore v Bavč, Novem Ječinu in v Rovignu, ostale krajne skupine so znatno napredovale.

Agitacija

je primeroma s prejšnjimi leti nekoliko zaostala, kar se pokaže iz števila vstopnin. Pristopilo je leta 1907. 1462; leta 1908. 1779 in leta 1909. 1284 članov. Potrebno je zato, da se posvetijo posamezniki bolj organizaciji, ker veliko jih je še, ki niso v organizaciji in spadajo vanjo. Fluktvacija (izprememba) res ni bila posebno velika, iz »Zveze« je izstopilo samo 418 članov, tako da je imela »Zveza« 866 članov. Število krajnih skupin se je pomnožilo za eno, 14 tobačnih tvornic je še, v katerih naša »Zveza« nima krajne skupine in kjer jih moramo dobiti.

Shodov je bilo 79, krajne skupine so imele 124 sej, 23 konferenc z zaupništvom, 9 drugih prireditvev in deželno konferenco v Sternbergu. Hišna agitacija z delno po-

voljnim uspehom so izvedle 3 krajne skupine.

Razven podpor po pravilih so izdale krajne skupine 410 K 79 vin. izredne podpore.

Krajne skupine so izdale za agitacijo 362 K 4 vin., za izobraževalne namene pa 326 K 56 vin.

Poučne tečaje sta priredili dve krajni skupini, na Dunaju se prireja socialen poučen tečaj. Rennweška krajna skupina je ustanovila knjižnico, ki šteje 123 zvezkov.

Pomnožilo se je tudi primerno z napredkom delo tajništva. Došlo je dopisov 1069, pisalo se je 1356 pisem. Izvzeta so dela za strokovno glasilo. Poštini pošiljatev je bilo leta 1908. 1254, leta 1909. 2425, pomnožilo se je torej za 831 kosov. Celo pomnoženo delo seveda ni navedeno.

To je pregled našega dela v letu 1909. Veliko se je storilo, veliko se še mora storiti. Strokovna organizacija ne sme nikdar počivati. Vsak dan prinese novo delo, nove naloge, ki se morajo izvršiti. Le složno in neumorno delo dovede do smotra. Avstrijsko krščansko tobačno delavstvo si je ustanovilo organizacijo, ki se lahko pokaže in ki vzdrži vsako kritiko. Niti nasprotniki ne morejo nič drugega o njej reči, kakor kar je navadno pri poklicnih nergačih.

Deloljubnost naših članov, ali vsaj velike večine je prinesla lepe uspehe. Čakajo nas pa še velike zadače, ki jih moramo rešiti. Najbolj pripravna za nje je pa ukrepitev in izpopolnitev organizacije.

Informacije.

Ljubljana, 4. febr. 1910.

Ko to pišem, so že v glavnem sestavljene skromne želje tobačnega delavstva ljubljanskega. Imeli smo sestanke za vse kategorije. Delavstvo je spisalo samo večinoma svoje želje. Sestavki so mi pokazali, kako da je napredovala strokovna zavest med tobačnim delavstvom, kako pa tudi zavest skupnosti in načela, da mora vse delavstvo tvoriti močno verigo v dosego svojih želja. Veliko lepih potez sem opazil mimogrede. Kako so bili še pred leti ljudje eden čez drugega. Koliko se je v tem oziru izboljšalo. Pojavov zavisti nisem opazil, mogoče, da so se tu in tam oglasili kaki posamni glasovi, ampak ostali so osamljeni.

Pri sestankih so se čule tudi pritožbe proti nekemu, ki bi po mojem mnenju zaslužil, da ga delavstvo pošteno okrtači, ker res ne postopa z delavstvom tako, ka-

kor bi moral postopati. Ampak tako je tobačno delavstvo, da me je opozarjalo veliko delavk, ne, v časnik pa ne ž njim. Mož je iz najstarejše šole, res bi zaslužil, da se okrtači, toda mi nočemo hoditi tista ovađuška pota, po katerih hodijo »rdeči«. Meni je to imponiralo, dasi dobro znam, da je dobrota sirota in da bi marsikomu prav nič ne škodilo, ko bi ga po gorenjsko učili, kako se ne sme postopati z delavkami, kakor bi tudi prav nič ne škodilo pošegečkati nekatere, ki jim odločen nastop delavstva ni všeč, dasi bi si sami ravno tako radi izboljšali stanje. Tisti, ki se vas to-le tiče, saj vas je res le dobra dvojica ali trojica, se zahvalite delavski dobroti, ne meni, da vas nisem predstavil svetu v taki podobi, kakor bi zaslužili. Ampak če se ne poboljšate in če bom le dobival le vedne in vedne pritožbe, potem se pa zahvalite sebi in svoji trmi in svoji omejenosti, če pričnem proti vam najhujši, ne samo časnikarski boj doma, ampak tudi boj po shodih in tudi drugod in če začnem stikati za tistimi paragrafi, ki bi vam lahko občutno škodili. Prva in zadnja beseda. Proti tistim osebam, ki prosí zanje delavstvo, naj se iz dobrote ne postopa ž njimi po zasluženju, ki bodo kljub temu le še naravnost žalile delavke z neprimernimi opazkami ali pa zaničljivo govorile o stremljenjih naše organizacije, znam še tako nastopiti, da bodo čutile in da se bodo še bridko kesale. Tudi pri nas jenjajo oziri na nobleso in na fineso, če se preveč greši na delavsko dobroto.

Sestanki so pokazali, da se mora delavska organizacija pričeti resno pečati tudi z zdravniškim vprašanjem. Čulo se je nekaj pritožb. Pripomnim, da kljub temu, da živim v trajnem najožjem stiku s tobačnim delavstvom, mi niso prišle na uho pritožbe proti zdravnikom že več let ne, tako-le štiri leta približno. Ker imam o razmerju med delavstvom in zdravniki bolniških blagajn precej izkušenj in ker mi je znana navada vodstev tudi takih bolniških blagajn, v katerih imajo delavci vodstvo v rokah, a kljub temu pritiskajo na zdravnike v tem smislu, da naj pišejo zdravniki cenena zdravila in da naj v zdravniško preiskavo priglase ne bolnike strogo preiskujejo, seveda vse v blagor blagajne, da napravi večji dobiček, vem tudi, da ravno zato vlada večni boj med bolniki in zdravniki. To po blagajnah, v katerih ima delavstvo glavno besedo. Drugo razmerje je pa v bolniških zavodih tobačnih tvornic. Take so, da me je vselej sram, kadar vzamem v roko tisto skrpucalo, ki obsega pravila bolniških zavodov. Saj, če govorimo odkrito,

ima prvo in zadnjo besedo edino le uradništvo. Znano mi je pa tudi, kako da pritiska tobačna uprava na zdravnike, da naj se — štedi. Strogo jim glavno ravnateljstvo predpisuje, naj kolikor mogoče varčujejo, da morajo zapisavati cenena zdravila itd.

Prav nič bi se ne čudil, ko bi pri teh strogih zdravniških predpisih čul vsak dan veliko delavskih pritožb, in to tem manj, ker znam, da kdosi gavedi kako nobel tobačna režija ne postopa ž njimi. Lepe nauke daje glavno ravnateljstvo zdravnikom, da bi morali pravzaprav vse svoje moči v prvi vrsti in izključno posvetiti le tobačnemu delavstvu, a plačuje jih tako, da je sploh čudno, da dobi erar še zdravnike. Po moji sodbi bi morali tvorniški zdravniki res biti samo zdravniki za tobačno delavstvo, saj, žalibog, razmere po tobačnih tvornicah so v zdravstvenem oziru take, da je zelo, zelo veliko ljudi bolnih, popolnoma zdravega delavca ali pa delavke v tobačni tvornici ne dobiš. A ker so zdravniki primerno svojemu stanu zelo slabo plačani, tako da bi zgolj ob svojih plačah ne mogli izhajati, zato morajo iskati zaslužek drugod. Država sklepa ž njimi pogodbe, po katerih velja trimesečna odpoved. Vse to povzroča tudi med zdravniki nezadovoljstvo in tiči tu kal zla, ki ga občuti tako delavstvo kakor tudi zdravniki. Na vsak način bi morala vlada skrbeti za to, da ima delavstvo zadovoljne zdravnike in bi jih morala plačati tako, kakor plačuje tisto uradništvo, ki je dovršilo vseučilišče, ne pa; kakor se plača najemnik. Odpravljena pa morajo biti tista določila javnih, pa tudi tajnih predpisov, ukazov in navodil, po katerih se dela krivica delavstvu, a otežkuje tudi stališče zdravnikom. Priporočam naši organizaciji, naj obrača zdravniškemu vprašanju največjo pozornost.

—k—

Tobačna režija in občine.

Nek odlok finančnega ministrstva odreja, da mora tobačna režija s tekočim letom plačevati doneske onim občinam, v katerih so tobačne tvornice. Ti doneski so določeni na tri krone od vsake delavne moči v tobačni tvornici.

Ta odlok ni brez pomena tudi za delavstvo. Doslej so bile tobačne tvornice proste občinskih doklad, ker so državna podjetja. To je bilo za občine, v katerih so tobačne tvornice edina večja podjetja, zelo občutno zaradi direktnih davkov, od katerih ni prišel noben vinar od države nazaj v občinsko blagajno. Zato se je gle-

dalo na tobačno delavstvo kot na kake neljube goste in občine se niso čutile obvezane, storiti kaj v korist tobačnemu delavstvu.

Zato so se združili poslanci, ki so zastopali občine, v katerih so tobačne tvornice, ter so zahtevali, naj tudi c. kr. tobačne tvornice plačajo denarne zneske v občinske blagajne. Razume se, da med temi poslanci ni bil Hribar. Ta prizadevanja niso bila brezuspešna. Veliko zaslug si je pridobil tozadevno dunajski državni poslanec profesor Mayr. Svoj tozadevni predlog, ki ga je stavil že v prvem državnoborskem zasedanju leta 1907., je vložil ponovno v vsakem zasedanju in se sploh toplo zavzel za stvar.

Tobačno delavstvo pa more sedaj zahtevati, sklicujoč se na ministrski odlok, da tudi občine kaj store za tobačno delavstvo, za katero bodo dobile lepe vsote denarja.

O ženskem vprašanju.

(Konec.)

Proti najgrši, najostudnejši rani človeške družbe, proti protistaciji je dvignila svoj glas Josipina Butler in organizirala po vsem svetu somišljenike proti temu groznemu zlu.

Na polju višje ženske izobrazbe naj omenjam Nemko Heleno Lange, ki je odprla na tem polju čisto nove vidike; njena tozadevna brošura in razprava v listu »Die Frau« so vzbudile v strokovnjaških krogih, kakor tudi v naučnem ministstvu največjo pažnjo in pozornost.

Ta imena naj zadostujejo za podkrepitev in opravičbo naše težnje, da se nam odpro vrata k javnemu delu.

Vsak razumen človek mora priznati, da je čisto naravno in prav, da v dekliških šolah v prvi vrsti podučujejo ženske moči, da je vodstvo v ženskih rokah in da v teh šolah sploh odločujejo ženske. Ravnotako spadajo v ženske delavnice in tovarne ženske nadzornice, v ženske bolnišnice ženske zdravnice, v ženske jetnišnice ženske ravnateljice in paznice itd.

Edino pravično in pametno bi tudi bilo, da bi ženske sodili ženski sodniki in porotniki, oziroma da bi vsaj odločevali pri razsodbah. Isto velja o mladinskih zločincih. Tudi pri policiji naj bi bile nastavljene ženske moči, zlasti tudi ženski zdravniki, ki naj bi imeli v rokah zadeve bednih zgubljenk.

Skrb za reveže in sirote je pristna ženska lastnost, kar se nešteto krat ponavlja; zato spadajo ženske v ubožne in sirotinske svete.

Vse to se v večji ali manjši meri izvaja v različnih kulturnih državah.

To pa še ni dovolj, ampak ženske moramo dobiti mesta tudi v postavodajalnih zastopih, ker bomo ravno tu mogle najuspešnejše delovati za svoje vzore: za srečo človeštva.

V državnem zboru n. pr. bi mogle vplivati v mirovnem smislu. Ako se posamezniki poravnajo v sporih pred sodišči, ako se tudi neizobražen človek pokori razsodbi sodnika, potem mislim, bi danes tudi države lahko imele toliko uvidnosti in treznega razuma, da bi se poravnale in pokorile sodišču, ki bi ga v to svrhu same izvolile. V obrambo pred mogočimi vpadi rumenega plemena — Japoncev in Kitajcev — ali

drugih nekrščanskih narodov pa naj bi države sklenile alijanco, obrambno zvezo.

Pomislimo samo, koliko narodnega premoženja, koliko dušnega in telesnega zdravja, koliko najboljših ljudskih moči bi se potem lahko posvetilo za gospodarstvo in splošno prosveto! Lepi vidiki se odpirajo človeku pri tej misli, a žalibog ni mnogo nade na skorajšnjo uresničenje.

Toda vseeno bi ženske v državni zbornici lahko mnogo, mnogo storile za olajšanje vojaškega bremena v tem smislu, da bi se energično zavzele za to, da bi v vojašnicah zavel drug, zdravjši duh. Vojak ne sme pozabiti, da je ud rodbine, ud naroda, sin ljudstva, ne sme tudi pri vojaki pozabiti svojih krščanskih, stanovskih dolžnosti. Vojašnice naj bi bile vzgojevalnice krepkih, poštenih mladih mož. Kako je sedaj, ne govorim, ker je to vsakemu itak znano.

Dalje bi ženske nedvomno ugodno vplivale pri sestavi postav proti alkoholu, za povzdigo javne npravnosti itd. Skrbele bi, da bi tudi ženske mogle postati varuhi mladoletnih otrok, saj je naravnost nečuvstvo, da se danes vdovi ne zaupa osode nje lastnih otrok, pač pa morda čisto tujemu moškemu.

V deželah in občinah bi ženske nedvomno ugodno delovale pri preskrbi ubogih in sirot ter vzgoji zanemarjene mladine.

V mestih bi gledale, da bi se ukrenilo kaj uspešnega proti krivičnemu draženju in ponarejanju živil. Manj bi se potem izdalo za razne ponesrečene spomenike, bankete, reprezentanco itd. itd., več pa za reveže in druge človekoljubne potrebe in naprave.

Kakor se umna in pridna ženska roka ugodno in prijetno spozna v malem gospodarstvu, tako bi se spoznalo sodelovanje žensk tudi pri državni, deželni in mestni upravi.

K temu pa treba ženskam pred vsem drugačne vzgoje. Proč s tisto vzgojo »za moža«, ki v bistvu ne ustvarja drugega ko hrup lascivnosti, nečimernosti in lažnjivosti. Ne moškim, marveč Bogu in ljudstvu hočemo dopasti — ne s svojo zunanostjo, marveč s svojim koristnim delom, s svojim poštenim značajem. Take, upam, potem tudi poštenemu možu ne bomo neljube.

Dalje treba ženskam temeljite šolske in splošne izobrazbe. Proč s tistim nesrečnim ženskim polovičarstvom, diletantizmom, ki se sto stvari loti, pa nobene ne obvlada. Proč s takozvanimi višjimi dekliškimi šolami, ki niso ne tič ne miš. Nam se hoče temeljite, polnovredne izobrazbe.

Pri tem pa še enkrat povdarjam: Ne gre se nam za to, da bi v kruhoborstvu konkurirale moškim. Žalibog nas sicere sedaj k temu silijo razmere; a rečem odkrito: Ljubše nam je ena vzorna, izobrazena mati in gospodinja, kot petdeset »šlibark« ali po novem »tipkarič«. Drugače je seveda z učiteljicami, zdravnicami, obrtnimi komisarkami, jetniškimi ravnateljicami itd.; te so ne obhodno potrebne in velikanskega pomena za zdrav razvoj socialnih razmer.

Sicer pa bi v zadevi ženske konkurence moškim svetovala, da ne poskušajo plavati proti reki s tem, da hočejo ženskam kratko in malo zapreti pot v boljše službe — v slabše jim tako ne branijo. S tem svoj položaj le še poslabšajo, ker tako žensko izroče na milost in nemilost delodajalcu, ki njene moči do skrajnosti izkorišča. Moški naj marveč sprejmo ženske v svoje strokovne organizacije ter zahtevajo od njih le enako usposobljenost, potem pa seveda dosledno tudi enako plačilo. Ženska konkurenca bi potem zgubila mnogo na svoji nevarnosti.

S tem končam v nadi, da sem vsaj nekoliko pripomogla k razbistrenju pojmov med nami — o ženskem vprašanju in ženskem gibanju.

LISTEK.

Amerikanec.

Bilo je v božični noči. Čez hribe so zapihali po dolini južni, deževni vetrovi in mehčali ledene vezi zmrzle zemlje. Mehkoba in blagost, ki jo občuti vsakdo z zadovoljstvom v zimskem času po dolgih nočeh zmrzovanja, sta se selili po dobravah in rebrih tako božajoče in milo, kot so bili mili glasovi zvonov, ki so odmevali iz razsvetljenega zvonika daleč čez plan, polnili z radostjo goreče, vlivali spominjajoče spomine v dušo mlačnim in rezali mračne misli zašlim, peli pesem bogatašu in revežu ter ubirali svoja pota nemoteno nad vasmi in hišami tja pod goro v koč, kjer sta čuli in čakali dve duši, pozabljeni od vsega sveta, polnočnice, a čakali tudi nestrpnno povrnitve predragega iz daljne tujine.

„Oh! mati že zvoni. Zastonj ga čakava; ne bo ga.“

Ob teh besedah je zaprla mlada Anica knjigo, popravila rdečo svetilko pred jaslami in se ozrla po postarni materi, ki je preštevila jagode velikega molka ob topli peči.

„Le potrpi pride, gotovo pride. Saj je nama zatrdno obljubil, da se vidimo božične praznike. Morda ima veselo družbo, ostavili so se na poti in se je ne more iznebiti. Le pojdi, če hočeš s sosedovo k polnočnici, spomni se tudi brata, ki se je trudil zame in zate in predno se vrneš, bo že doma, če ga morda že ne dobiš pri cerkvi.“

Tedaj je vstala mati, pogledala skozi okno, če se morda že ne bliža domu težko pričakovani sin. A zastonj so se ozirale njene oči skozi sadno drevje; le temna senca bledih luninih žarkov se je počastno raztegnila čez vrt, ko so jim zaskočili pot težki deževni oblaki, ki so se valili iz nad gore. In tedaj je nehote kot strah iz dalje zagrabila dušo žene temna slutnja in v njeni glavi je zaplesala bolestna misel na dolgo vožnjo po morju iz daljne Amerike in nevarno sinovo pot.

Zopet je sedla k peči, ozrla se preseče na božje dete v ljubkih jaslach in zopet so ji polzele med okornimi prsti debele jagode v zahvalo Mariji, ki je čuvala pred mnogimi nezgodami sina v daljni tujini in v prošnjo, da naj ga skoro srečno privede nazaj pod domači krov.

* * *

Odbučali so zadnji akordi mogočnih orgel, v srcih pobožnih vernikov so se glasili

odmevi radostnih božičnih pesmi, iz visokega zvonika je glasneje zadonelo veselo pritrkavanje in že so se usuli ljudje iz zaduhle cerkve, prižigali svetilke in brezove baklje, ter gledali po svojcih, da odidejo proti domu.

Prav v tem trenutku se je zakadila čez široko sejmišče iz bližnje gostilne v valujočo množico širokopleča, že nekoliko prihuljena moška postava in za njo mlad vojak, ki jo je dohitel v par skokih.

Ljudje so odskočili, zagnali krik, zaslišala se je ostudna kletvica v svitu bengalične žveplenke, ki jo je vrgel kvišku nekje na strani paglavec, se je zasvetilo kratko bodalce, ki ga je zavihtela urna vojakova roka in v hipu se je opotekla z globokim vzdihom črna postava na tlo. Zopet je zamahnil bodalce visoko nad ubogo žrtvijo in padel bi bil drugi sunek, silnejši od prvega, da ga mu niso prestregle žljeve roke hribovca, ki so zgrabile krčevito kot klešče vojaka čez pas in ga tirale v stran.

Kakor bi se bila dvignila sredi žive množice nesreča sama s svojimi grozečimi očmi, tako je napolnil ta prizor vsakega z veliko bojznijo. Tu in tam se je zaslišal otročje in ženski jok, nastalo je splošno popraščevanje in grozno prerivanje, ko so se gnetli v obližje ranjenca krepki fantje in moške. Pobrli so nezvestnega s tal in ga odnesli k cerkveniku, kjer so ga močili s hladno vodo in izpirali kri, ki mu je lila iz globoke rane na vratu in delala neznane poteze na obrazu še bolj tuje, dasi so razodele navzočim, da nesrečni mladenič ni nihče drugi kot sin in brat, ki sta ga tako željno pričakovali mati in sestra.

Bliskoma se je raznesla žalostna novica od ust do ust. Pozno v jutru so se vračali zakasneli vaščanje od polnočnice in pripovedovali žalostno povest o zaklanem „Amerikancu“, ki je zavil, vrnivši se domov, mesto v cerkev k maši v gostilno in tu bahato pripovedoval, mesto da bi pobožno molil pri maši, o svojih doživljajih v obljubljeni deželi, kar je bilo ravno povod prepira med njim in pijanim vojakom. In že se je slišalo po vasi petelinovo petje, ko se je vrnil izkušeni župnik, mračnega pogleda od nesrečnega mladeniča, ki ga je pripravil na zadnjo dolgo pot v drugo novo domovino. Globoka resnost je sevala z gospodovega obraza in zapisal je v svoj dnevnik pomembne besede, ki so mu privrele iz dna duše, v spomin na žalostni dogodek.

„Tujina, čemu nam požiraš mlade najboljše moči? Čemu izvabljaš ljudstvo v pogubo in mu vzbujaš pohlep po zlatu, polniš zadovoljna srca z napuhom in obupom, ponujaš mesto Boga malika, mesto zatajevanja uživanje, mesto mirnega življenja grob?“